

Op weg naar Volledige Onderwijs Accreditatie op instellingsniveau; voorbereiding van de volgende fase van accreditatie in het hoger onderwijs.

1. Aanleiding.

In de wetgevingsnotitie *Naar een nieuwe wet op het hoger onderwijs en onderzoek* is geconstateerd dat er in de uitvoering van de huidige accreditatiesystematiek enkele nadelen naar voren zijn gekomen. De huidige systematiek veroorzaakt *hoge administratieve lasten* voor de instellingen en levert *onnodige belemmeringen* op voor de vernieuwing van het onderwijs. Om tegemoet te komen aan de geconstateerde problemen, is in de wetgevingsnotitie voorgesteld een hoger niveau te kiezen voor het object van accreditatie: het domein in plaats van de opleiding. Na uitvoerige discussie over nut en noodzaak van domeinen heeft de staatssecretaris bekendgemaakt dat het niveau van het domein geen goede oplossing biedt. Een landelijke standaardindeling in domeinen roept nieuwe problemen op; het helpt niet om de problemen aan te pakken waar het om was begonnen. De doelstelling om de administratieve lasten en de bureaucratie te reduceren kan ten dele gevonden worden in verbreding van opleidingen door de instellingen, maar de belangrijkste conclusie van het voorafgaande is dat er verder moet worden gezocht naar een omvattende en samenhangende aanpak om de lasten en bureaucratische effecten te beperken.

Plan van aanpak.

In zijn brief aan de Tweede Kamer¹ kondigt de staatssecretaris een plan van aanpak aan om het systeem van accreditatie te verbeteren en de administratieve lasten te beperken. Het plan bevat voornemens voor de korte, middellange en lange termijn. In het ontwerp voor de wet op het hoger onderwijs en onderzoek (WHOO) zijn enkele concrete maatregelen opgenomen: invoeren van een herstelperiode; omkeren volgorde kwaliteitstoets/doelmatigheidstoets; mogelijk maken van proportionele toetsing. Voor de korte termijn heeft in het voorjaar van 2006, op initiatief van de staatssecretaris OCW, een bijeenkomst plaatsgevonden met alle betrokken partijen waar verbeteracties zijn geïnventariseerd om de ondervonden administratieve lastendruk te verminderen. Deze verbeteracties, die alle binnen de huidige wet- en regelgeving kunnen worden gerealiseerd, worden momenteel met instemming en betrokkenheid van alle betrokken partijen zo snel mogelijk geoperationaliseerd.

Lange termijn: Instellingsaccreditatie

Tezelfdertijd is aangekondigd dat de regering het voornemen heeft om op termijn, nadat de eerste ronde van accreditatie is doorlopen, volledige onderwijsaccreditatie op het niveau van de instelling (instellingsaccreditatie) mogelijk te maken. Deze notitie bevat een verdere uitwerking en een onderzoek naar de haalbaarheid van het systeem van volledige onderwijsaccreditatie, daarbij gebruik makend van de ervaringen in andere landen. Conclusie is dat het nieuwe systeem wenselijk en uitvoerbaar is. Er zal nog veel moeten worden gedaan om het benodigde instrumentarium voor het nieuwe systeem te ontwikkelen. De *stakeholders*, - Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO), instellingen, studenten,

---

¹ Brief van 26 september 2005, Kamerstuk II, 2005-2006, 29853, nr.25.

werkgeversorganisaties, de Vlaamse overheid en andere Europese partners- zullen nadrukkelijk bij dit ontwikkelingstraject worden betrokken. Omdat feitelijke invoering pas op langere termijn aan de orde is, is hiervoor nog de nodige tijd beschikbaar. Uitgangspunt is immers dat de eerste ronde van accreditatie volledig wordt afgewerkt. Die loopt nog tot en met 2009.

In het Algemeen Overleg van 10 november 2005 bleek dat in de Vaste Kamercommissie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap veel vragen leven over instellingsaccreditatie. Er is toegezegd dat een brede verkenning van het systeem van volledige onderwijsaccreditatie beschikbaar zal zijn en voor de zomer 2006 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Voorliggende notitie bevat deze verkenning.

Opzet van de notitie

Doel van het plan dat in deze notitie wordt gepresenteerd is het reduceren van administratieve lasten en bureaucratie in een nieuw evenwicht met het hoofddoel van accreditatie, nl. het borgen van de kwaliteit van het hoger onderwijs ten behoeve van de belangrijkste *stakeholders*: studenten, werkgevers en maatschappij. Met het oog op het gezichtspunt van die *stakeholders* blijft de **opleiding** centraal staan, ook in een systeem van instellingsaccreditatie. Deze uitgangspunten worden behandeld in paragraaf **§2**. De kern van deze notitie is een concrete schets van het beoogde stelsel van volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau in **§5**. Om daar te komen worden eerst in **§3** de ervaringen met het huidige accreditatiebestel beschreven, en in **§4** de internationale context. In **§6** komt de taak en positie van de Visiterende en Beoordelende Instanties (VBI's) aan de orde. En **§7** tenslotte bevat een stappenplan om de operationalisatie van het nieuwe systeem van accreditatie ter hand te nemen.

2. Doelstellingen van accreditatie en bestuurlijke uitgangspunten.

Met de invoering van accreditatie werden, blijkens de memorie van toelichting bij de accreditatiewet² de volgende doelen nagestreefd:

- versterking van de internationale positionering van het Nederlands hoger onderwijs;
- verbetering van de transparantie van de kwaliteit van het onderwijs;
- onafhankelijke positionering van de kwaliteitszorg;
- helderheid over de bestuurlijke consequenties bij gebrek aan kwaliteit;
- waarborgen van de kwaliteit in het aangewezen onderwijs;
- zichtbaar maken van de pluriformiteit en eigenheid van opleidingen.

Deze doelstellingen hebben niet aan belang ingeboet en staan nog steeds voorop bij het ontwerp van de volgende fase van accreditatie. De toekomstige vormgeving van accreditatie dient echter wel bezien te worden in het kader van de bestuurlijke uitgangspunten voor de nieuwe wet op het hoger onderwijs.

---

² TK 27920, nr.3

Centraal streven van de voorgestelde wetgeving voor het hoger onderwijs (WHOO) is om ruimte te geven aan de onderwijsprofessionals, studenten en instellingen voor het creëren van meer diversiteit, vernieuwing en kwaliteit van onderwijs en onderzoek. Dit brede governance concept vraagt om het opnieuw doordenken van de toedeling van verantwoordelijkheden, bevoegdheden en invloed van alle betrokken actoren in het hoger onderwijs. Accreditatie wordt dan ook gezien in het licht van deze bredere ontwikkelingen. Governance vereist herijking van het publieke toezicht op de kwaliteit van het onderwijs. Het externe toezicht vanwege de overheid moet een vorm aannemen die ruimte geeft aan instellingen en professionals om hun eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs ten volle waar te maken. Het externe toezicht moet proportioneel zijn: naarmate een instelling en het proces van horizontale verantwoording beter functioneren kan het externe toezicht minder uitvoerig zijn.

Voortkomend uit de opvattingen over *governance* zijn in het wetsontwerp WHOO brede en open geformuleerde zorgplichten voor de instellingsbesturen opgenomen, die in de plaats komen van specifieke voorschriften. Zo wordt het instellingsbestuur belast met een zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs. Belangrijk daarbij is dat het instellingsbestuur verantwoording aflegt aan de partijen die direct belang hebben bij het onderwijs, zoals de studenten en werkgevers. Dit roept de vraag op hoe de zorgplicht voor kwaliteit en de horizontale verantwoordingsplicht zich verhoudt tot het “verticale” toezicht op kwaliteit, in de vorm van accreditatie en het toezicht door de Onderwijsinspectie. De introductie van nieuwe “horizontale” verplichtingen moet gepaard gaan met beperking van de “verticale” verplichtingen. Opdracht is om de twee vormen van verantwoording goed met elkaar in balans te brengen om te voorkomen dat de administratieve lasten voor de instellingen toenemen. Het in de WHOO geïntroduceerde concept van governance is dus aanleiding om het huidige systeem van accreditatie opnieuw te bezien en aan te passen. Het ligt voor de hand om het aangrijpingspunt voor accreditatie samen te laten vallen met het punt waar in de WHOO de zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs is belegd: het instellingsbestuur. In een situatie waarin het interne toezicht op de kwaliteit goed is geregeld en de horizontale verantwoording goed functioneert neemt accreditatie de vorm aan van periodiek toezicht op het functioneren van de zorgplicht van de instellingsbesturen voor de kwaliteit van het onderwijs. Dat is de functie van de beoogde systematiek van volledige onderwijsaccreditatie die in paragraaf 5 van deze notitie wordt geschetst. De zorgplicht voor de kwaliteit van het onderwijs zoals voorgesteld in de WHOO houdt in ieder geval in dat de instelling geregeld elke opleiding laat beoordelen door onafhankelijke deskundigen en dat de resultaten daarvan openbaar zijn. Onder de zorgplicht vallen ook zaken als de borging van het goed functioneren van de examencommissies en de naleving van voorschriften rond examens die van wezenlijk belang zijn voor de kwaliteit van het onderwijs. Dat betekent dat hoge eisen worden gesteld aan de instellingsbesturen om de interne kwaliteitszorg en de horizontale verantwoording concreet vorm te geven.

De belangrijkste overweging om accreditatie in te voeren is het bevorderen van het vertrouwen in de kwaliteit van het hoger onderwijs bij studenten, werkgevers en andere maatschappelijke partijen in binnen- en buitenland. Dat was in 2002 bij de toenmalige wet accreditatie zo, en dat geldt ook nu bij het voorstel om na 2009 over te gaan op volledige onderwijsaccreditatie. Het bevorderen van de transparantie van het hoger onderwijs is

daarbij een belangrijk aandachtspunt. Ook bij volledige onderwijsaccreditatie moet gegarandeerd zijn dat betrouwbare informatie beschikbaar is over de kwaliteit van het onderwijs ten behoeve van studenten (studiekeuze) en werkgevers. Dat betekent dat betrouwbare informatie over de kwaliteit van elke opleiding beschikbaar moet zijn. Ook dit aspect zal in het vervolgtraject worden uitgewerkt.

3. Ervaringen met accreditatie.

Accreditatie is nog jong, de eerste cyclus van accreditaties is nog volop in uitvoering. Hoewel het definitieve beeld dus nog niet kan worden opgemaakt, zijn al wel veel gegevens beschikbaar over de bedoelde en onbedoelde effecten van accreditatie. De inspectie heeft een *midterm review* uitgevoerd, die drie rapporten heeft opgeleverd³. Mede op grond van de ervaringen in de praktijk begint zich het volgende beeld af te tekenen. Het accreditatiestelsel functioneert in het algemeen naar behoren. Veel van de met accreditatie beoogde doelen worden gerealiseerd:

- aanscherpen van de kwaliteitszorg,
- helderheid over bestuurlijke consequenties bij gebrek aan kwaliteit,
- vergroten van de onafhankelijkheid, transparantie en vergelijkbaarheid van de kwaliteitsoordelen,
- aansluiting bij de Europese ontwikkelingen in het hoger onderwijs.

Maar het wordt ook duidelijk dat accreditatie in zijn huidige vorm enkele niet te verwaarlozen nadelen met zich mee brengt. De ervaringen wijzen op hoge kosten en dreigende bureaucrativering.

Kosten van accreditatie.

In het deelrapport over de kosten brengt de Inspectie de externe kosten van accreditatie in kaart, en komt tot de conclusie dat deze zijn verdubbeld ten opzichte van de situatie voor accreditatie. De interne lasten, de inspanningen binnen de instelling die nodig zijn om accreditatie te verwerven, zijn hierbij niet meegenomen. Duidelijk is dat ook de interne lasten hoog zijn; veel personen bij een opleiding zijn gedurende een lange periode bezig zijn om de zelfevaluatie van een opleiding tot stand te brengen, als eerste stap om accreditatie te verwerven. Om het toegenomen risico van verlies van accreditatie tegen te gaan, wordt bij veel instellingen de ondersteunende staf uitgebreid met deskundigen op het terrein van kwaliteitszorg, zowel op centraal niveau als op het niveau van faculteit/afdeling. Een andere aanwijzing dat de interne lasten in verband met kwaliteitszorg en accreditatie aanzienlijk zijn is te vinden in het onderzoek naar administratieve lasten in het onderwijs⁴. De lasten voor de universiteiten en hogescholen als gevolg van accreditatie worden geschat op ca. 40% van de totale administratieve lasten in het hoger onderwijs (volgens Actal definitie⁵). Bij deze waarnemingen moet worden aangetekend dat de vergelijking met de situatie voor accreditatie niet goed te maken is, omdat exacte gegevens over de belasting voor die tijd

---

³ "Accreditatie, de kosten in kaart" (2005), "Accreditatie in internationaal perspectief" (2005) en "Accreditatie in werking", (2006).

⁴ Regeldruk voor OCW-instellingen, Ecorys, september 2004.

⁵ Actal is het door de regering ingestelde Adviescollege voor de toetsing van administratieve lasten. De door Actal gehanteerde definitie van administratieve lasten luidt: de kosten om te voldoen aan informatieverplichtingen voortvloeiend uit wet- en regelgeving van de overheid.

ontbreken. De lasten van het kwaliteitszorgsysteem voor accreditatie waren ook fors. Bovendien was de behoefte aan aanscherping van de kwaliteitszorg één van de redenen voor de wetgever om accreditatie voor te schrijven. Enige verhoging van de interne kosten van accreditatie ligt dus in de rede, zeker in de aanloopperiode.

Formalisering en juridisering.

Aan verlies van accreditatie zijn zware sancties verbonden: het vervallen van erkenning en bekostiging van de opleiding. Dit gegeven legt een zware druk op het systeem. Het accreditatiesysteem stelt hoge eisen aan formele informatie en argumentatie. Accreditatiebesluiten moeten juridisch houdbaar zijn. Meer dan voorheen wordt groot belang gehecht aan de bewijslast, met als gevolg dat de aandacht vooral uitgaat naar meetbare grootheden.

Kwaliteit van besluitvorming

De validiteit en betrouwbaarheid van de kwaliteitsoordelen onder het accreditatiestelsel zijn hoger dan daarvoor. Toch concludeert de inspectie ook dat de kwaliteit van de besluitvorming nog nadere aandacht vereist. Er zijn gevallen waarin de wijze van beoordeling tussen panels en tussen VBI's verschillen kunnen worden geconstateerd. De inspectie bepleit daartoe nadere uniformering en normering.

Onzekerheid

Bij veel instellingsbesturen, leidinggevendenden op het middenniveau en docenten bestaat onzekerheid over de accreditatie en over de vraag wat er nodig is om een goed resultaat te boeken.

Gaat het nog over de kwaliteit van het onderwijs?

Veel betrokkenen klagen dat bij accreditatie aan de randvoorwaarden van het onderwijs een groot gewicht wordt toegekend, zoals bijvoorbeeld de vereisten wat betreft organisatie, personeel en kwaliteitszorgsystemen. De inhoudelijke beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs dreigt daardoor op de achtergrond te raken. Het accent op kwaliteitsborging en kwaliteitszorgsystemen heeft tot gevolg dat er veel aandacht uitgaat naar organisatorische "planning en control cycli". Te grote nadruk op kwaliteitszorgsystemen kan een betekenisloze administratieve organisatie uitlokken.

Verbeterfunctie in de knel

De zware consequenties verbonden aan accreditatie lokken een defensieve opstelling uit bij instellingen en opleidingen. Men is minder openhartig over zwakke plekken en verbeterpunten. De rol van de panels is ingekaderd door het accreditatiekader en instructies van de VBI. Er is minder ruimte voor het "timmermansoog" van de externe deskundigen. In het oude stelsel ging een belangrijke kwaliteitsimpuls en inspiratie uit van de inhoudelijke beoordeling door gezaghebbende *peers*. In het accreditatiestelsel is de verbeterimpuls preventief van aard geworden; zwakke punten moeten zijn weggewerkt voordat het panel komt. Het ijkpunt voor accreditatie is de basiskwaliteit. In de beleving van veel opleidingsbesturen en docenten zijn er geen positieve prikkels verbonden aan accreditatie, het gaat om het vermijden van negatieve consequenties. De voor accreditatie vereiste formats hebben voor de docenten weinig intrinsieke relevantie. De inspectie merkt hierover

op dat het accreditatiestelsel geen belemmering is voor de vernieuwing van het onderwijs, omdat het accreditatiekader zo ruim is dat vele onderwijskundige vormen er in te passen zijn. Het stelsel stimuleert echter niet tot profilering en excellentie.

Organisatorische complexiteit

Er zijn veel actoren in het spel: de VBI's voeren het onderzoek uit en stellen daartoe panels van deskundigen in; de NVAO neemt het accreditatiebesluit op basis van het VBI rapport. De instellings- en opleidingsbesturen voeren een eigen beleid m.b.t. de voorbereiding van accreditaties en het interne kwaliteitszorgsysteem. De verschillende actoren zijn op zoek naar hun eigen rol; over de precieze afbakening van taken en verantwoordelijkheden bestaat nog de nodige onzekerheid. Waar zoveel organen werkzaam zijn in een nieuwe constellatie ontstaat makkelijk ruis, miscommunicatie en onzekerheid. De inspectie constateert dat er in de praktijk onduidelijkheid is over de rolverdeling tussen NVAO en de VBI's en dat op dit punt verbetering nodig is. De Inspectie constateert ook dat in de relatie tussen VBI en instelling voldoende onafhankelijkheid bestaat. De zakelijke relatie tussen VBI en instelling is hiervoor geen belemmering.

4. Internationale context.

Accreditatie is, tegelijk met de bachelor-masterstructuur, ingevoerd met het oog op het totstandkomen van de Europese onderwijsruimte. Het nieuwe systeem van accreditatie moet goed aansluiten bij de ontwikkelingen op het Europese vlak. Vormen van accreditatie op instellingsniveau bestaan al in verschillende landen. In deze paragraaf onderzoeken we wat Nederland kan leren van deze ervaringen.

Nederland en Vlaanderen

Met oog voor het belang van internationale samenwerking hebben de Nederlandse en Vlaamse regering het systeem van accreditatie gezamenlijk opgezet. De daarvoor benodigde regelingen zijn vastgelegd in het 'Vlaams-Nederlands verdrag inzake accreditatie' van 2003. Ook bij de verdere ontwikkeling van het accreditatiestelsel zullen Vlaanderen en Nederland gezamenlijk optrekken, met inachtneming van het verschil in fasering van invoering.

Ontwikkelingen op het Europees vlak.

Het systeem van accreditatie is tot stand gekomen binnen de Europese context. Het belang van accreditatie voor de internationale erkenning van het Nederlands hoger onderwijs en voor het tot stand komen van een Europese ruimte voor hoger onderwijs stond hierbij centraal.

Het onderwijsbeleid en de kwaliteitszorg behoren uitdrukkelijk tot de competentie van de nationale overheden. Het hoger onderwijs in Europa is heel divers, en dat geldt ook voor de nationale systemen van kwaliteitszorg en accreditatie. In het kader van het Bolognaproces streven de betrokken Europese overheden ernaar meer samen te werken en de onderwijssystemen beter vergelijkbaar te maken. Dat is ook het streven bij de implementatie van kwaliteitszorgsystemen in de deelnemende landen. In Bolognaverband hebben de betrokken overheden - inmiddels 45 in getal - afspraken gemaakt over de eisen die aan kwaliteitszorgsystemen moeten worden gesteld (Berlijn, 2003). Een nationaal kwaliteitszorgsysteem voor het hoger onderwijs moet in ieder geval omvatten:

- een duidelijke toedeling van de verantwoordelijkheden van de betrokken instituties;
- de evaluatie van programma's of instituten, waarin inbegrepen interne evaluatie, externe review, deelname van studenten en publicatie van resultaten;
- een systeem van accreditatie, certificering of vergelijkbare procedures;
- internationale deelname, samenwerking en netwerking.

De criteria voor nationale kwaliteitszorgsystemen zijn verder uitgewerkt en vastgesteld in het "Communiqué van Bergen" van de Bologna-onderwijsministers (2005), gebaseerd op overeenstemming tussen de gezamenlijke Europese kwaliteitsbewakingsorganen in ENQA en andere partners (instellingen, studentenorganisaties). Ook op uitvoerend niveau wordt er voortvarend aan gewerkt de werkwijze van de Europese accreditatieorganen onderling op elkaar af te stemmen. De NVAO vergelijkt in het Europees Consortium voor Accreditatie (ECA) haar werkwijze met die van andere accrediterende organisaties; doelstelling is de wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten in Europa. De participerende organisaties hebben een *code of good practice* aangenomen en onlangs zijn afspraken gemaakt over inschakeling van *peers* voor de *externe reviews*. Met de nationale organen voor diplomawaardering (ENIC/NARIC) zijn afspraken tot stand gekomen die moeten leiden tot automatische erkenning van hoger onderwijskwalificaties op basis van wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten. Dit alles betekent dat landen veel ruimte hebben het systeem van kwaliteitszorg en accreditatie nationaal in te vullen, maar dat ze in toenemende mate rekening moeten houden met de Europese ontwikkelingen.

In Europa nadruk op opleidingenaccreditatie

Anders dan in de VS is accreditatie een recent verschijnsel in Europa. Dit is te verklaren door de historisch dominante rol van de overheid op het Europese continent, die van oudsher het hoger onderwijs zowel oprichtte als beoordeelde en erkende. Veelal staan de accreditatiesystemen *naast* de bestaande besturingssystemen; vaak betreffen ze alleen de nieuwe instellingen en nieuwe opleidingen. Accreditatie van opleidingen is de heersende benadering. De Europese landen met een systeem waarin instellingen object van accreditatie zijn, zijn te vinden in Centraal- en Oost-Europa (alle gestart kort na 1989), in Scandinavië (Zweden en Noorwegen, beide alleen ten behoeve van verandering van de status van een instelling), Oostenrijk (maar niet voor publieke universiteiten) en Zwitserland. Het Verenigd Koninkrijk kent weliswaar geen instellingsaccreditatie in de strikte zin van het woord, maar heeft zijn externe kwaliteitszorg wel op het instellingsniveau gericht en dient daarom hier vermeld te worden. Ook in Frankrijk bestaat een voorziening voor geregelde evaluatie van instellingen. Een korte beschrijving van de accreditatie-/evaluatiestelsels in deze landen is te vinden in de bijlage.

Instellingen voor hoger onderwijs kunnen verder vrijwillig accreditatie aangaan, bijvoorbeeld kunnen *business schools* of bedrijfskundige faculteiten terecht bij EQUIS. Dergelijke vrijwillige accreditatie speelt weliswaar een rol in het verkrijgen van academische reputatie en daarmee in de marketing van de instelling, maar heeft geen directe rol in de verhouding tussen instelling en overheid.

In veel landen wordt de bestaande praktijk van opleidingsaccreditatie gekritiseerd vanwege de hoge lasten die daaraan voor de instellingen zijn verbonden. Vaak wordt een vorm van

instellingsaccreditatie als aantrekkelijk alternatief gezien. In het Verenigd Koninkrijk is vanwege de belasting van de voorheen gebruikelijke programma-evaluaties in 2001 besloten om het accent naar instellingsaudits te verleggen. In Zweden heeft een dergelijke verandering enkele jaren later plaatsgevonden. In Duitsland wordt gediscussieerd over vermindering van de evaluatiedruk door instellingsaccreditatie als oplossing op termijn maar ook al als proefproject ("proceskwaliteit") en als tussenstap door al binnen de huidige regelgeving over te gaan tot evaluatie van clusters van opleidingen per instelling met gezamenlijke beoordeling van gedeelde elementen, zoals bijvoorbeeld de kwaliteitszorg.

Nederland vergeleken met andere systemen.

Als we de externe kwaliteitszorgsystemen in Europa vergelijken, valt in de eerste plaats op dat het Nederlandse stelsel integraal bij wet is geregeld en omvattend van aard is. Het Nederlandse systeem onderscheidt zich op de volgende punten van de meeste andere:

- er zijn veel actoren in het spel: NVAO, VBI en inspectie;
- aan accreditatie zijn zware rechtsgevolgen direct verbonden: het recht op inschrijving en diplomering, bekostiging en studiefinanciering.
- veel aspecten van accreditatie zijn dwingend bij wet voorgeschreven: procedure en tijdschema, criteria, taak en positie van de NVAO, gevolgen van accreditatie, toets nieuwe opleidingen en toets macrodoelmatigheid.

Samenvattend kan worden gezegd dat het Nederlands accreditatiesysteem relatief zwaar is aangezet. Omdat er voor is gekozen zware rechtsgevolgen direct aan accreditatie te verbinden, is een gedetailleerde wettelijke regeling noodzakelijk. In andere landen zijn ook consequenties verbonden aan accreditatie, maar deze worden indirect, -niet als direct gevolg van het besluit van het accreditatieorgaan-, en pas na een langere periode van overleg en herstel toegepast. Er is daardoor meer ruimte voor accreditatie om verbeterprocessen te stimuleren en openbare kwaliteitsinformatie voor studenten en afnemers te verschaffen.

Conclusie: sterke punten combineren

Uit de vergelijking met andere landen kunnen de volgende conclusies worden getrokken. Er is niet één model dat als voorbeeld kan dienen voor het toekomstige accreditatiestelsel in Nederland. Sommige modellen van instellingsaccreditatie zoals in de bovenbeschreven voorbeelden in het Verenigd Koninkrijk, Scandinavië en Hongarije zijn interessant omdat zij een gedegen kwaliteitsborging bieden in combinatie met lagere lasten voor de instellingen. Maar de voorbeelden kunnen niet zonder meer worden gekopieerd omdat zij zijn ingebed in een nationaal stelsel dat op veel punten verschilt van het Nederlandse. De vergelijking met buitenlandse voorbeelden biedt aanknopingspunten om de sterke punten van de verschillende systemen te selecteren. Sterke punten zijn de gecombineerde modellen waarin administratieve lasten op basis van instellingsaudits en steekproeven van opleidingsaudits worden gereduceerd, zoals in het Verenigd Koninkrijk, Hongarije, Zweden en Noorwegen. Door een gecombineerd systeem van instellings- en opleidingsaccreditatie neemt de belasting van instellingen echter niet vanzelf af. De verschillende accreditaties (instellingsaccreditatie, opleidingsaccreditatie, professionele accreditatie) blijven gemakkelijk los van elkaar staan. De administratieve belasting kan alleen worden teruggedrongen als de verschillende vormen van accreditatie inhoudelijk, instrumenteel en procedureel worden geïntegreerd in één stelsel.

De eisen die in Europa worden gesteld aan accreditatie zijn globaal en open geformuleerd. Zowel het huidig systeem van opleidingsaccreditatie als een systeem van instellingsaccreditatie voldoen aan deze eisen.

5. Schets van volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau.

De regering wil ruimte geven voor een vereenvoudigde, minder belastende vorm van accreditatie, op voorwaarde dat het vertrouwen er is dat alle opleidingen ten minste voldoen aan de vereisten van basiskwaliteit en dat met oog op de externe legitimiteit van toetsing en beoordeling de onafhankelijkheid en deskundigheid van de examencommissies zijn gewaarborgd. In het huidig systeem van accreditatie wordt elke opleiding afzonderlijk onderworpen aan een zware toets op grond van een eenduidig accreditiekader dat voor alle wo- en hbo-opleidingen gelijk is. In die eerste ronde, die nog tot 2010 loopt, vindt een schifting plaats in het hoger onderwijs. Van de opleidingen die de accreditatie behalen staat vast dat zij tenminste voldoen aan de vereisten van basiskwaliteit. Na de eerste ronde van accreditatie zal het mogelijk worden dat de instellingen volledige onderwijsaccreditatie kunnen verwerven, nadat zij hebben aangetoond verantwoordelijkheid te nemen om de onderwijskwaliteit structureel te waarborgen.

Programma van eisen voor een systeem van volledige onderwijsaccreditatie.

Uit het voorafgaande is een programma van eisen af te leiden voor het beoogde systeem van volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau, in aanvulling op de oorspronkelijke doelstellingen van accreditatie:

1. Het nieuwe systeem veroorzaakt **minder administratieve lasten** voor instellingen;
2. Het nieuwe systeem heeft **minder bureaucratische effecten** voor instellingen en docenten; het laat ruimte aan de instellingen om de kwaliteitszorg naar eigen behoefte in te richten, op zo'n wijze dat het bijdraagt aan de verbetering van opleidingen en zinvol is voor docenten en studenten.
3. Het voldoet aan de (zich ontwikkelende) **Europese eisen** met betrekking tot accreditatie in het hoger onderwijs;
4. Het nieuwe systeem draagt bij aan de **transparantie** van het hoger onderwijs doordat het valide informatie over de kwaliteit van het onderwijs levert aan studenten, werkgevers en andere belanghebbenden;
5. Uit de punten 3 en 4 vloeit voort dat de eis blijft gelden dat **elke opleiding** geregeld inhoudelijk wordt beoordeeld door onafhankelijke deskundigen;

Deze eisen moeten nadrukkelijk gezien worden *in aanvulling op* de oorspronkelijke doelstellingen van accreditatie, te weten:

- verbetering van de transparantie van de kwaliteit van het onderwijs. Het versterkt het vertrouwen in het Nederlands hoger onderwijs in binnen- en buitenland; het garandeert het civiel effect van opleidingen;
- versterking van de internationale positionering van het Nederlands hoger onderwijs;
- onafhankelijke positionering van de kwaliteitszorg;
- helderheid over de bestuurlijke consequenties bij gebrek aan kwaliteit. Accreditatie is streng en selectief, het maakt volstrekt duidelijk welke instellingen voldoen aan de eisen en welke niet;

- waarborgen van de kwaliteit in het aangewezen onderwijs;
- zichtbaar maken van de pluriformiteit en eigenheid van opleidingen.

Bovengenoemde eisen worden uitgewerkt in onderstaande schets van instellingsaccreditatie en in het plan voor de verdere ontwikkeling van het nieuwe systeem in paragraaf 7.

SCHETS VOLLEDIGE ONDERWIJSACCREDITATIE

Om volledige onderwijsaccreditatie te verwerven gelden *zware voorwaarden* die bij elke instelling afzonderlijk worden getoetst. Volledige onderwijsaccreditatie betekent dat aan een instelling voor een bepaalde periode vrijstelling wordt verleend voor de wettelijke verplichtingen tot de accreditatie van afzonderlijke opleidingen. Die status wordt dus niet collectief bij wet verleend. De voorwaarden voor erkenning houden in ieder geval in a) dat de kwaliteit van het onderwijs in de afgelopen periode onberispelijk was en b) dat de instelling een intern kwaliteitssysteem heeft, dat zijn betrouwbaarheid heeft bewezen. Dat betekent dat de instelling voor al haar opleidingen accreditatie door de NVAO op opleidingsniveau moet hebben verworven, voordat de volledige onderwijsaccreditatie van die instelling kan worden beoordeeld.

De *externe beoordeling van opleidingen* blijft. Voor instellingen met volledige onderwijsaccreditatie is een essentieel onderdeel van het voorgeschreven systeem voor interne kwaliteitszorg dat de instelling geregeld alle opleidingen laat beoordelen door externe deskundigen en de resultaten daarvan publiceert. Hierdoor blijven de resultaten van inhoudelijke kwaliteitszorg behouden en worden inzichtelijk gemaakt voor studenten, werkgevers en andere stakeholders. Dit is ook noodzakelijk in verband met de Europese afspraken over transparantie van kwalificatieraamwerken en de beoordeling van *learning outcomes*. Met het oog op de vergelijkbaarheid van de kwaliteitsoordelen zal een landelijk beoordelingskader worden vastgesteld, waarin de criteria voor de beoordeling van de kwaliteit van opleidingen zijn opgenomen.

Volledige onderwijsaccreditatie heeft betrekking op de bestaande opleidingen van de instelling en *kan* betrekking hebben op nieuwe opleidingen die de instelling wil gaan starten. Een instelling met een onberispelijke staat van dienst met betrekking tot nieuwe opleidingen, ter beoordeling van de NVAO, kan vrijstelling krijgen voor de toets nieuwe opleidingen. Die vrijstelling kan worden beperkt tot bacheloropleidingen, dan wel tot hbo-opleidingen of tot wo-opleidingen.

Gedurende de looptijd van de volledige onderwijsaccreditatie kan de NVAO, *selectief* en onaangekondigd, afzonderlijke opleidingen beoordelen.

De nieuwe regeling moet *naadloos aansluiten* op het huidig systeem van registratie en bekostiging van opleidingen. De opleidingen van een instelling met volledige onderwijsaccreditatie zijn wettelijk geregistreerd (CROHO) en voldoen aan het algemeen beoordelingskader voor opleidingen.

Het aangrijpingspunt voor beslissingen over de *bekostiging* van het onderwijs blijft de opleiding. Als de instelling vrijstelling heeft voor de (kwalitatieve) toets nieuwe opleidingen door de NVAO, blijft de overheid nieuwe opleidingen toetsen op macrodoelmatigheid voordat deze wordt bekostigd. De manier

waarop een instelling met volledige onderwijsaccreditatie op macrodoelmatigheid wordt getoetst zal nader worden onderzocht.

De volledige onderwijsaccreditatie geldt voor *een bepaalde periode*. Na verloop van de termijn kan de status, na toetsing, opnieuw worden toegekend. De status vervalt als de onderwijsaccreditatie niet opnieuw kan worden verleend of als tussentijds blijkt (als gevolg van de NVAO-steekproef) dat de instelling niet voldoet aan de voorwaarden.

De *sancties* in het nieuwe systeem zijn duidelijk geregeld: na verlies van de status van volledige onderwijsaccreditatie treden de normale verplichtingen voor de accreditatie van afzonderlijke opleidingen weer in werking, gelijk aan de huidige regeling.

Naar ons oordeel voldoet dit model goed aan de eisen zoals hiervoor in het programma van eisen geformuleerd. Te verwachten is dat de administratieve lasten voor de instellingen afnemen en dat er meer ruimte ontstaat voor een eigen invulling van het kwaliteitszorgsysteem, zodanig dat het voor docenten en studenten zinvol is. Maar de schets van de volledige onderwijsaccreditatie maakt ook wel duidelijk dat de kwaliteitszorg de nodige aandacht van de instellingen zal blijven vragen en dus blijvend administratieve lasten zal veroorzaken. Met deze benadering kan een systeem van volledige onderwijsaccreditatie tot stand worden gebracht dat maatschappelijke partijen in binnen- en buitenland hetzelfde vertrouwen geeft in het Nederlands hoger onderwijs als het bestaande accreditatiesysteem, waarin elke opleiding afzonderlijk wordt geaccrediteerd. De NVAO zal een nieuw instrumentarium moeten ontwikkelen om deze nieuwe taak aan te kunnen; de ontwikkeling daarvan komt in paragraaf 7 aan de orde.

6. De rol van de VBI's.

De VBI's (Visiterende en Beoordelende Instanties) hebben tot taak om in opdracht van het college van bestuur het visitatierapport op te stellen ten behoeve van accreditatie door de NVAO. Daartoe werken zij binnen het kader van het door de NVAO vastgestelde accreditiekader. Aan hun werkwijze worden eisen gesteld in het 'protocol VBI' van de NVAO. De WHW kent nauwelijks voorschriften met betrekking tot de taak en positie van de VBI. Er is slechts voorgeschreven dat de NVAO jaarlijks bekend maakt welke instanties opleidingen beoordelen. De wetgever gaat uit van enerzijds de eigen verantwoordelijkheid van de instellingsbesturen voor de kwaliteitszorg (art.1.18 WHW) en anderzijds het accreditatieorgaan dat een keurmerk afgeeft op basis van een door de instelling voorgelegd kwaliteitsoordeel. Bij de implementatie van het accreditatiebestel is er voor gekozen, gelet op de lange staat van dienst van de kwaliteitszorg in het wo en het hbo, om veel ruimte te geven aan de zelfregulering en het "eigenaarschap" van de kwaliteitszorg door de instellingen. Het model van de "open markt van VBI's" werd vooral ingegeven door de overweging dat het onwenselijk is om een monopolie voor VSNU en HBOraad te laten ontstaan.

De WHW laat dus veel ruimte voor verschillende invulling van het visitatieproces. Op dit moment is te zien dat de VBI's een eigen aanpak kiezen. In het veld van het wetenschappelijk onderwijs wordt het van ouds bekend visitatiesysteem zoveel mogelijk voortgezet, dat wil zeggen dat onder regie van de VSNU overeenkomstige opleidingen gezamenlijk worden

gevisiteerd door één VBI - de enige die in het wo werkzaam is- waarbij de disciplinaire deskundigheid veel nadruk krijgt. In het hbo heeft men de landelijke visitaties geheel losgelaten; elke hogeschool kiest zijn eigen VBI. Er zijn meerdere VBI's actief in het hbo-veld, elk met een eigen werkwijze.

De Onderwijsinspectie signaleert in zijn midtermreview dat er onduidelijkheid bestaat over de rolverdeling tussen NVAO en VBI. Dit punt heeft de volle aandacht van de NVAO in zijn verbeterplan voor de korte termijn. In de WHOO zijn geen veranderingen in plaats en taak van de VBI voorzien. Voor de langere termijn, in het systeem van volledige onderwijsaccreditatie ontstaat een geheel nieuwe situatie wat betreft de taaktoedeling van NVAO en VBI. In dit stadium is het nog te vroeg om definitieve conclusies te trekken over de taak van de VBI op de langere termijn. Dit punt zal bij de verdere uitwerking van volledige onderwijsaccreditatie aan de orde komen.

7. Plan voor het vervolg.

Na het principebesluit om de tweede ronde van accreditatie in te richten volgens het systeem van volledige onderwijsaccreditatie moet de invoering ervan zorgvuldig worden voorbereid. Daarbij staat een gefaseerde aanpak voor ogen, waarbij naast wetgeving de volgende elementen moeten worden aangepakt:

- fase 1: ontwerp accreditatiestelsel nieuwe stijl op hoofdlijnen; toetsing aan het programma van eisen
- fase 2: evaluatie interne kwaliteitszorg instellingen
- fase 3: proefaccreditaties
- fase 4: definitieve uitwerking regelgeving, criteria en procedures.

Uitgangspunt is dat het nieuwe systeem in 2009 volledig operationeel is.

Fase 1: ontwerp; uitwerking op hoofdlijnen (2006-'07)

Deze fase is er op gericht het accreditatiestelsel nieuwe stijl op hoofdlijnen uit te werken en te zorgen voor verdere versterking van het draagvlak bij de belangrijkste stakeholders. Hierbij zal een belangrijke rol aan de NVAO toekomen; ook zal goed worden afgestemd met het Vlaamse departement onderwijs. Bij de uitwerking zullen de diverse partijen die belang hebben bij accreditatie intensief worden betrokken: studenten en docenten; VSNU, HBO-raad en PAEPON; de werkgeversorganisaties.

Activiteiten in deze fase zijn:

Uitwerking criteria en procedures: de NVAO zal worden gevraagd om, uitgaande van het programma van eisen, criteria en procedures voor volledig onderwijsaccreditatie op hoofdlijnen uit te werken. Hierbij zal de aandacht vooral uitgaan naar de vertaalslag die nodig is om kwaliteitszorg op opleidingsniveau –zoals vereist in de huidige vorm van accreditatie- op te schalen naar een kwaliteitszorgsysteem op instellingsniveau.

Programma van eisen: verdere concretisering van het programma van eisen in overleg met stakeholders.

Wettelijke basis: nader wordt nader onderzocht welke wettelijke basis is vereist voor invoering van volledige onderwijsaccreditatie. Overwogen wordt in eerste instantie gebruik te maken van het voorziene experimenteerartikel in de WHOO.

Uitwerking governance: de uitwerking van de nieuwe accreditatieregeling wordt nader bezien in het bredere geheel van toezicht zoals voorzien in de WHOO: de precieze afbakening van en interactie met het horizontale toezicht, het interne toezicht, het toezicht door Inspectie moeten nauwkeurig in beeld worden gebracht.

Toets aan programma van eisen en uitvoeringstoets: het ontwerp van het nieuwe systeem zal zorgvuldig worden getoetst aan het programma van eisen, waarbij de gevolgen voor administratieve lasten voor instellingen en de effecten op transparantie van de informatie over de kwaliteit van het onderwijs centraal staan. De uitvoerbaarheid van het nieuwe systeem, door NVAO en instellingen, zal eveneens worden getoetst. Daarbij zal veel aandacht besteed worden aan de informatie die voor accreditatie moet worden geleverd. In expertmeetings met vertegenwoordigers van NVAO, instellingen en overige stakeholders worden mogelijke gedragseffecten die het gevolg zijn van het accreditatiestelsel nieuwe stijl in beeld gebracht. Zonodig wordt de voorgestelde systematiek op basis van de uitkomsten van de toets aangepast.

Resultaten van deze fase zijn:

- een beschrijving van de hoofdlijnen van de systematiek;
- een uitgewerkt en geaccepteerd programma van eisen;
- een beschrijving van wetsartikelen, die een basis vormen voor volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau;
- uitkomsten van uitvoeringstoets en toets aan programma van eisen;
- analyse van de administratieve lasten;
- een uitgewerkt beeld van het geheel van toezichtrelaties in het hoger onderwijs
- een plan van aanpak voor de verdere uitwerking van het accreditatiestelsel nieuwe stijl.

Fase 2: evaluatie kwaliteitszorg instellingen (2007).

Een belangrijke voorwaarde voor volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau is een adequaat functionerend intern kwaliteitszorgsysteem van de instelling. Uit visitatierapporten blijkt dat een deel van de instellingen op dit punt nog onder de maat scoort. Daarom is het van belang de huidige stand van zaken met betrekking tot de interne kwaliteitszorg binnen de instellingen in beeld te brengen. Hierdoor wordt duidelijk welke weg afgelegd moet worden om volledige onderwijsaccreditatie te bereiken. Daarom vindt een onderzoek plaats bij een beperkt aantal instellingen naar het interne kwaliteitszorgsysteem. Daartoe vinden de volgende activiteiten plaats:

- opstellen van een beoordelingskader, mede op basis van de criteria voor volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau;
- uitvoering van de evaluatie (steekproef);
- een plan om de verdere versterking van interne kwaliteitszorg te stimuleren; identificeren van goede voorbeelden.

Fase 3: proefaccreditaties (2007-'08)

In de jaren 2007-'08 worden proeven uitgevoerd met volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau. In de proeven wordt op basis van conceptcriteria en –procedures bij enkele instellingen nagegaan hoe volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau in de praktijk gestalte krijgt. De proefaccreditaties, waaraan geen consequenties zijn verbonden, worden zorgvuldig geëvalueerd.

In deze fase vinden de volgende activiteiten plaats:

- Formuleren van conceptcriteria en –procedures voor volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau door de NVAO
- Opstellen van criteria voor selectie van de proeven;
- Beoordeling van de projectvoorstellen en selectie van de proeven.
- Uitvoering en monitoring;
- Evaluatie van de resultaten.

Fase 4: Wet- en regelgeving; vaststelling criteria en procedures (2008)

De laatste fase bestaat uit de invoering van het accreditatiestelsel nieuwe stijl. Op basis van de uitkomsten van de proefaccreditaties worden procedures en criteria voor volledige onderwijsaccreditatie op instellingsniveau zo nodig aangepast en wordt het nieuwe stelsel ingevoerd. Gereed 2009.

OCW, juni 2006

BIJLAGE: DE INTERNATIONALE CONTEXT.

Vormen van instellingsaccreditatie zijn te vinden in de volgende landen.

Situatie in de VS: accreditatie van opleidingen én instellingen

In de Verenigde Staten bestaat van oudsher een gecombineerd systeem van accreditatie van sommige opleidingen en van vrijwel alle instellingen. Instellingen van hoger onderwijs worden er onderworpen aan *institutional accreditation*. Daarnaast zijn er tientallen organen, in het algemeen verbonden met een bepaalde professie, die opleidingen op hun terrein accrediteren (*specialized of professional accreditation*). Voorbeelden van *professional accreditation* zijn te vinden bij medische en paramedische opleidingen waaronder fysiotherapie, leraars-opleidingen, rechten, bedrijfskunde (MBAs) en bestuurskunde. Maar er bestaat ook een accreditatieorganisatie voor afstandsonderwijs. Instellingsaccreditatie is, onder andere om redenen van schaal, verdeeld over zes regionale organisaties, die van drie tot tientallen staten bedienen. Professionele accreditatie van instellingen, een mengvorm, betreft gespecialiseerde instellingen met een beroepsgerichte signatuur, onder andere theologische seminaries. Veelal is instellingsaccreditatie voorwaarde voor accreditatie van opleidingen. Uitgangspunt voor alle vormen van accreditatie is vrijwillige deelname. De accreditaties worden toegekend door private organisaties. Er is niet één wettelijke basis die alle verschillende accreditatieregelingen omvat. De federale hoger onderwijswet (HE Act) geeft slechts aan hoe en onder welke voorwaarden de federale regering accreditaties erkent. De 50 staten hebben verder hun eigen meer of minder vergaande regulering, bij voorbeeld de eis aan publieke instellingen om geaccrediteerd te zijn. De federale overheid erkent momenteel 60 accreditatieorganen, maar er is ook een gezaghebbende erkenning van, in 2005, 62 accreditatieorganisaties door een zelfregulerend koepelorgaan (de Council for Higher Education Accreditation, CHEA). Beide erkenningen komen grotendeels met elkaar overeen, maar niet volledig. Zo is de alom bekende AACSB (voor business schools) wel erkend door CHEA, maar komt deze niet voor op de lijst van het Department of Education. Op federaal niveau heeft accreditatie geen rechtsgevolgen, maar instellingsaccreditatie is een voorwaarde om deel te nemen aan bepaalde federale programma's. De toegang tot bepaalde beroepen is afhankelijk van de vraag of de opleiding geaccrediteerd is. Als instituten worden getoetst, worden geen kwalitatieve niveaus onderscheiden. Het is slechts de bedoeling een bodem te leggen in het zeer diverse landschap van hogeronderwijsinstellingen in de VS. De administratieve lasten van dit complexe systeem worden als zeer hoog ervaren.

Verenigd Koninkrijk: institutional audits

Naar aanleiding van de kritiek op de administratieve lasten van het reeds langer bestaande stelsel van externe kwaliteitsbeoordeling onder verantwoordelijkheid van de Quality Assurance Agency for Higher education (QAA) is in het Verenigd Koninkrijk besloten een andere koers te gaan varen en het accent te verleggen van *program audits* naar *institutional audits*. Daarbij krijgen de instellingen een grotere vrijheid om hun interne kwaliteitszorg in te richten. Desondanks zijn de criteria voor de *institutional audit* tamelijk sturend voor het management en de opleidingen. Bij instellingsaccreditatie worden criteria toegepast zoals kwaliteitsmanagement, personeelsontwikkeling, instroommanagement, studie-informatie en studentenbegeleiding. In institutional audits kunnen afzonderlijke opleidingen ook steekproefsgewijs beoordeeld worden. Daarnaast worden in het Verenigd Koninkrijk van oudsher 'professionele accreditaties' uitgevoerd door beroepsorganisaties, zoals die van de

ingenieurs. Als een instelling de instellingsaccreditatie niet verwerft, kan de Higher Education Funding Council (HEFCE) besluiten om de bekostiging te stoppen, zij het alleen partieel en na enkele additionele beoordelingen. Zo ver komt het in de praktijk vrijwel niet. Terugval op opleidingsaccreditatie blijkt een afdoende oplossing.

Frankrijk: CNE

Het Comité Nationale d'Évaluation (CNE) bestaat sinds 1984 (sinds 1989 als onafhankelijk administratief agentschap) en heeft tot taak het periodiek uitvoeren van evaluaties van de universiteiten. De CNE beoordeelt de instelling op veel criteria (management, onderwijs en onderzoek) maar voert geen inhoudelijke beoordeling van onderwijs- en onderzoekprogramma's door middel van beoordeling door vakgenoten uit. De rapporten die de CNE publiceert zijn voor de betreffende universiteiten de basis voor de discussie over het meerjarencontract met het ministerie. Het is aan de universiteitspresident om maatregelen te nemen naar aanleiding van het rapport; er zijn geen directe consequenties aan verbonden. Twee jaar na het verschijnen van het rapport vindt door middel van een bezoek een licht tussenevaluatie plaats.

Noorwegen en Zweden

Noorwegen en Zweden kennen een gedifferentieerd hogeronderwijsstelsel, met colleges en universiteiten. Wil een college opgewaardeerd worden tot universiteit, dan is een eenmalige accreditatie nodig door een nationale agentuur, die althans operationeel onafhankelijk is van het ministerie voor onderwijs. Dit proces werkt in Zweden sinds 1992, in Noorwegen sinds 2003. Criteria zijn in Noorwegen vrij gedetailleerd wettelijk voorgeschreven, terwijl in Zweden de Nationale Agentuur de procedure vaststelt.

Accreditatie door de agentuur is in Noorwegen een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde voor beslissing door het ministerie van onderwijs tot verandering van de status van een instelling. Het recht om minstens een bepaald aantal opleidingen op een bepaald niveau te verzorgen, is een voorwaarde voor toekenning van een bepaalde status: één bacheloropleiding voor een college, minstens vijf masteropleidingen en vier doctoraatsopleidingen voor een algemene universiteit. Tevens is er aandacht voor leiderschap, kwaliteitszorg en andere aspecten op het niveau van de instelling als geheel. Als een instelling in de accreditatieprocedure niet succesvol is, kan ze na twee jaar een nieuwe aanvraag doen.

Hongarije

De Hongaarse Accreditatie Commissie kan dienen als voorbeeld voor diverse Centraal- en Oost-Europese accreditatieprocedures. Een belangrijk doel van accreditatie was van direct na de val van het communisme uitspraken te doen over toelating van instellingen tot het hoger onderwijs (bijvoorbeeld nieuwe private instellingen) en over de status van bestaande, meestal publieke, instellingen. De mechaniek van accreditatie verliep echter via evaluatie van opleidingen. Instellingsaccreditatie werd zo een optelsom van opleidingsaccreditaties. Voor aspecten van kwaliteitszorg, management of leiderschap op het niveau van de instelling als geheel was in de criteria van deze accreditatieprocedures geen plaats ingeruimd.

Zwitserland

Accreditatie is voor Zwitserse hogeronderwijsinstellingen niet verplicht, maar een evaluatie door het accreditatieorgaan is nodig voor financiële ondersteuning door de federale overheid

(de meeste publieke instellingen worden echter hoofdzakelijk gefinancierd door de kantons). Verder heeft de federale overheid een veel lichtere procedure van periodieke audit van de interne kwaliteitszorg van publieke hogeronderwijsinstellingen aan het accreditatieorgaan opgedragen. Uitbreiding van de activiteiten van het accreditatieorgaan naar de vrij nieuwe sector van hogescholen is momenteel onderwerp van discussie.

Oostenrijk

De sectoren die in de jaren 90 van de 20^e eeuw in het Oostenrijks hoger onderwijs werden geïntroduceerd, hogescholen en private universiteiten, gingen gepaard met accreditatieorganisaties voor die sectoren. De *Fachhochschulrat* begon vanaf 1993 met opleidingsaccreditaties maar vormde na circa 10 jaar het plan om dit met instellingsaccreditatie aan te vullen. Op basis van accreditatie door de *Fachhochschulrat* beslist de minister belast met hoger onderwijs over financiering van de opleiding. Voor private universiteiten geldt een dergelijk arrangement, met een onafhankelijk accreditatieorgaan dat verantwoording aflegt aan het parlement en onder de controle van de rekenkamer van de federale overheid valt. Instellingsaccreditatie, die periodiek (na vijf of tien jaar) hernieuwd moet worden, is een voorwaarde voor private universiteiten om academische graden te mogen verlenen. Het toezicht door het accreditatieorgaan omvat mede een jaarlijkse check of nog aan de accreditatievoorwaarden wordt voldaan op basis van het jaarverslag van de private universiteit.